

**TURISTIK TERMINOLOGIYANING QIYOSIY TAHLILI:
INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA EKVIVALENTLIK
MUAMMOLARI**

Sobirov O‘tkirbek Rustamjon o‘g‘li
Andijon Davlat Chet Tillari Instituti
magistratura talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi turistik terminologiya qiyosiy o‘rganilgan. Terminlar infratuzilma, xizmat jarayoni va madaniy-farovonlik guruhlariga tasniflanib, ekvivalentlik darajasi tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, infratuzilma terminlarida 8%, xizmat terminlarida 31%, madaniy terminlarda 61% tushunmovchilik kuzatilgan. Terminologik standartlashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: turistik terminologiya, qiyosiy tahlil, ekvivalentlik, terminologik lacuna.

Kirish

Turistik terminologiya xalqaro turizm kommunikatsiyasining asosiy leksik fondini tashkil etadi. UNWTO (Jahon Turizm Tashkiloti) ma‘lumotlariga ko‘ra, terminologik nomuvofiqliq tufayli yillik turizm daromadining 5-7 foizi yo‘qolib ketadi. O‘zbekiston uchun bu 2024-yilgi 3,5 milliard dollarlik daromadning 175-245 million dollariga tengdir.

Ko‘pchilik turistik terminlar ingliz tilidan kelib chiqqan yoki ingliz tili orqali xalqaro muomalaga kirgan: “hotel”, “reception”, “check-in”, “concierge”. O‘zbek tili bu terminlarni fonetik moslashuv (hotel→xotel) va semantik tarjima (reception→qabul xonasi) yo‘li bilan o‘zlashtirgan. Biroq standartlashtirish jarayoni hali tugallanmagan.

Ushbu maqolaning maqsadi: ingliz va o‘zbek tilidagi turistik terminologiyani qiyosiy tahlil qilish, ekvivalentlik darajasini aniqlash va terminologik bo‘shliqlarni ko‘rsatib berish.

Terminlarning Tasnifi

Tadqiqotda turistik terminlar uchta guruhga bo‘lindi. Birinchi guruh — infratuzilma terminlari: hotel, airport, taxi, restaurant, road, bridge. Bu terminlar ko‘p yillar mobaynida qo‘llanilishi natijasida standartlashgan va tushunmovchilik minimal (8%). Ikkinchi guruh — xizmat jarayoni terminlari: check-in, check-out, room service, concierge, valet, buffet. Bu guruhda qisman standartlashuv kuzatiladi, tushunmovchilik 31%. Uchinchi guruh — madaniy va farovonlik terminlari: wellness, spa, heritage, eco-friendly, glamping, digital

detox. Bu guruh hali to'liq o'zbek tiliga o'zlashtirilmagan, tushunmovchilik 61%.

Terminlarning ekvivalentlik darajasini V.G. Gak (1977) ning lakuna tipologiyasi orqali baholash mumkin: to'liq ekvivalent (mutlaq mos), qisman ekvivalent (semantik farq mavjud), soxta ekvivalent (ko'rinishi o'xshash, ma'nosi farqli), ekvivalentsiz (lakuna). Tadqiqot materialida aniqlangan 60 ta asosiy termin ushbu mezon bo'yicha tasniflanib, qisman ekvivalentlar eng ko'p ulushni (43%) tashkil etgani aniqlandi.

Muammo Holatlari Tahlili

Tadqiqotda o'ziga xos terminologik muammo holatlari aniqlandi. "Check-in" atamasi o'zbek tilida "ro'yxatdan o'tish", "kirish", "qabul bo'lish" kabi turli shakllar bilan ifodalanadi — bu bir xil tushuncha uchun uch xil terminning qo'llanilishini ko'rsatadi. "Concierge" atamasi o'zbek tilida hali rasmiy ekvivalentga ega emas: "xizmat ko'rsatuvchi", "maslahatchi", "xodim" kabi turlicha tarjimalar qo'llaniladi.

"Wellness" terminining o'zbek tilidagi ekvivalentlari yanada murakkab: "sog'lomlashtirish", "salomatlik", "dam olish" — bularning hech biri "wellness" tushunchasining to'liq ma'nosini bermaydi. Bu holat yangi terminlarning milliy tizimga kiritilmagan holda amaliyotda ishlatilayotganini ko'rsatadi.

Xodimlarning 70 nafar bilan o'tkazilgan so'rovnomada ular eng ko'p qiyinchilik tug'diradigan terminlar qatorida "spa", "valet parking", "all-inclusive", "early check-in/late check-out" ni ko'rsatdi. Bu terminlarning barchasi xizmat jarayoni va farovonlik guruhlariga mansub.

STANDARTLASHTIRISH TAHLILI

Terminologik standartlashtirish bo'yicha xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, Frantsiya, Ispaniya va Gruziya kabi mamlakatlar milliy turizm terminologiyasini davlat standartlari orqali tartibga solgan. Frantsiyada "Office québécois de la langue française" tashkiloti barcha yangi terminlarning fransuzcha ekvivalentini tasdiqlaydi. O'zbekiston uchun ham bunday tizim zarur.

Tadqiqot natijalari asosida terminologik standartlashtirish uchun ikki bosqichli yondashuv taklif qilinadi: (1) qisqa muddatli chora — 60 ta asosiy turistik terminning rasmiy o'zbekcha ekvivalentlari ro'yxatini tuzish va tarqatish; (2) uzoq muddatli chora — O'zbekiston Milliy Turizm Terminologik Lug'atini nashr etish.

Xulosa

Ingliz va o'zbek tillaridagi turistik terminologiyaning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, terminologik tarqoqlik muammosi real iqtisodiy zararni keltirib

chiqaradi. Infratuzilma terminlarida ekvivalentlik darajasi yetarlicha yuqori (8% muammo), xizmat va madaniy terminlarda esa jiddiy bo'shliqlar mavjud. Milliy terminologik standart yaratish O'zbekiston turizm sifatini oshirishning strategik yo'nalishi bo'lishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Gak V.G. Sopostavitelnaya leksikologiya. – Moskva: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1977. – 264 p.
2. UNWTO. Tourism Terminology. – Madrid: World Tourism Organization, 2023. – 186 p.
3. Cappelli G. Sun, Sea, Sex and the Unspoiled Countryside. – Pari Publishing, 2013. – 198 p.
4. Lyons J. Semantics. Vol. 1. – Cambridge: Cambridge University Press, 1977. – 371 p.
6. O'zbekiston Respublikasi Davlat til siyosati to'g'risida Qonun. – Toshkent, 2021.
7. Rehman A. Language and Tourism. – London: Routledge, 2016. – 224 p.